

บทที่ 5

การวิเคราะห์ภาระภาษี

1. ความนำ

การวิเคราะห์ภาระภาษีเป็นการพิจารณาผลของการจัดเก็บภาษีอากรด้านการกระจาย
ความเป็นธรรม การศึกษาในบทนี้จึงเป็นการพิจารณาแนวความคิดต่างๆที่ช่วยในการค้นหา
คำตอบเกี่ยวกับผลของการจัดเก็บภาษีอากรต่อการกระจายรายได้ว่า ภาษีต่างๆที่รัฐบาลจัด
เก็บ ผลตกต้องของภาระภาษีขั้นสุดท้ายตกอยู่กับใคร เป็นจำนวนเท่าใด ทั้งนี้ เพื่อนำเอา
ผลของภาระภาษีที่วัดได้ หรือคำนวณได้นั้น ไปพิจารณาถึงผลของภาษีอากรต่อการกระจาย
รายได้ในสังคม

ขอบเขตการศึกษาในบทนี้ประกอบด้วย ภาษีและจุดการจัดเก็บภาษีเพื่อให้นักศึกษาได้
ทราบว่า ในระบบเศรษฐกิจหนึ่งมีภาษีอากรชนิดใดบ้าง และรัฐบาลจัดเก็บภาษีนั้น ณ จุดใด
จัดเก็บจากใคร หลังจากนั้นจึงศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับภาระภาษี วิธีการวิเคราะห์ภาระ
ภาษี ตลอดจนการวิเคราะห์การผลักภาระภาษีและเทคนิคการวัดภาระภาษี เพื่อให้นัก
ศึกษาสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ภาษีอากรต่างๆเหล่านั้นใครเป็นผู้รับภาระภาษีที่แท้จริงและ
ส่งผลต่อการกระจายรายได้ในสังคมอย่างไร

2. ภาษีและจุดการจัดเก็บภาษี

การจัดเก็บภาษีอากรของรัฐบาล รัฐบาลอาจเลือกจัดเก็บภาษีนิตต่างๆ ได้มากมาย
ทั้งนี้เพื่อให้ภาษีเป็นเครื่องมือที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ด้านต่างๆไปพร้อมๆกัน ได้แก่
(1) การเป็นแหล่งรายได้เพื่อให้รัฐบาลมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่าย (2) การเป็น
เครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เพื่อลดความผันผวนของระบบเศรษฐกิจ

(3) การเป็นเครื่องมือในการกระจายความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและยกระดับสวัสดิการให้สูงขึ้น (4) การบังคับการออมเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพื่อจะได้ใช้เงินออมเป็นเงินทุนในการสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การขยายตัวทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น และ (5) เป็นเครื่องมือในการจัดสรรการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพเพื่อสวัสดิการสูงสุดของสังคมส่วนรวม

ชนิดของภาษีอากรที่รัฐบาลอาจเลือกจัดเก็บนี้ แบ่งได้เป็น 2 หมวดใหญ่ๆ คือ¹

ประการแรก ภาษีอากรที่รัฐบาลจัดเก็บบนกระแสการไหลเวียนของรายได้และการใช้จ่ายของหน่วยเศรษฐกิจ อันได้แก่ หน่วยครัวเรือนในฐานะผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและในฐานะผู้บริโภคสินค้า หน่วยธุรกิจในฐานะผู้ซื้อปัจจัยการผลิตและผู้จำหน่ายสินค้า

ประการที่สอง ภาษีอากรที่รัฐบาลจัดเก็บจากการถือครองทรัพย์สินและการโอนเปลี่ยนมือการถือครองทรัพย์สิน โดยเรียกเก็บจากผู้ถือครอง หรือในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นมีการซื้อขายก็อาจเรียกเก็บจากผู้ซื้อ หรือผู้ขาย หรือทั้งจากผู้ซื้อและผู้ขาย

2.1 ภาษีที่เก็บบนกระแสการไหลเวียนของรายได้และการใช้จ่าย

ภาษีที่รัฐบาลเก็บบนกระแสการไหลเวียนของรายได้ และการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจ ๗ จุดต่างๆ มีดังนี้ (ดูแผนภาพที่ 5-1 ประกอบ)

จุดที่ 1 เก็บภาษีจากรายได้รวมของครัวเรือน เรียกว่าภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

จุดที่ 2 เก็บภาษีจากการใช้จ่ายรวมของครัวเรือน เรียกว่า ภาษีการใช้จ่าย

จุดที่ 3 เก็บภาษีจากการออมของครัวเรือน เรียกว่า ภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก

ภาษีเงินได้จากเงินทุน เป็นต้น

จุดที่ 4 เก็บภาษีจากการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค เรียกว่า ภาษีสรรพสามิต

ภาษีการค้า ภาษีการขาย ภาษีมูลค่าเพิ่มแบบการบริโภค (Consumption Type VAT)

เป็นต้น

จุดที่ 5 เก็บภาษีจากการลงทุน เรียกว่า ภาษีดอกเบี้ยจากการกู้ยืม

จุดที่ 6 เก็บภาษีจากการใช้จ่ายซื้อสินค้าทุน เรียกว่าภาษีการค้าหรือภาษีการขาย

จุดที่ 7 เก็บภาษีจากการขายสินค้าและบริการทุกชนิดของหน่วยธุรกิจโดยไม่
จำแนกว่า เป็นสินค้าบริโภคหรือสินค้าทุน เรียกว่า ภาษีการขายทั่วไป

จุดที่ 8 เก็บภาษีจากการใช้จ่ายของหน่วยธุรกิจ โดยมิยอมให้หน่วยธุรกิจหักค่า
เสื่อมราคา เรียกว่า ภาษีมูลค่าเพิ่มแบบผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GNP Type VAT)

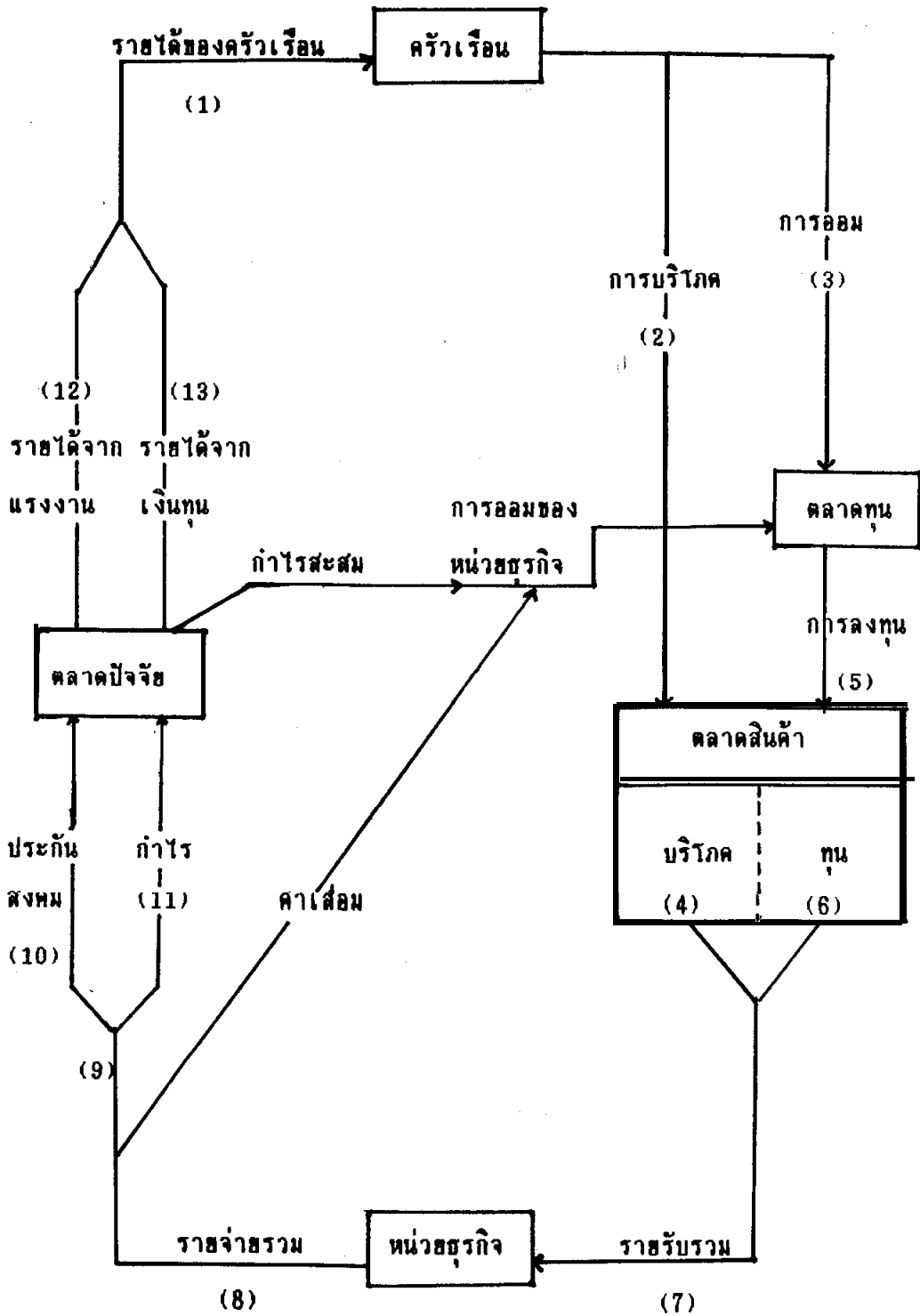
จุดที่ 9 เก็บภาษีจากการใช้จ่ายของหน่วยธุรกิจหลังจากหักค่าเสื่อมราคาออกแล้ว
เรียกว่า ภาษีมูลค่าเพิ่มแบบรายได้ประชาชาติ (Income Type VAT)

จุดที่ 10 เก็บภาษีจากค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานของนายจ้าง เรียกว่า
ภาษีประกันสังคม

จุดที่ 11 เก็บภาษีจากกำไรของหน่วยธุรกิจ เรียกว่า ภาษีเงินได้นิติบุคคล

จุดที่ 12 เก็บภาษีจากเงินได้จากการใช้แรงงาน เรียกว่า ภาษีเงินได้บุคคล
ธรรมดา (เป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแบบแยกประเภทเงินได้)

จุดที่ 13 เก็บภาษีเงินได้จากเงินทุน เรียกว่า ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (เป็น
ภาษีเงินได้อีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน แต่จัดเก็บแบบแยกประเภทเงินได้)

แผนภาพที่ 5-1 กระแสไหลเวียนรายได้ การใช้จ่าย และจัดการจัดเก็บภาษี

2.2 ภาษีที่เก็บจากการถือครองทรัพย์สินและการโอนเปลี่ยนมือการถือครองทรัพย์สิน

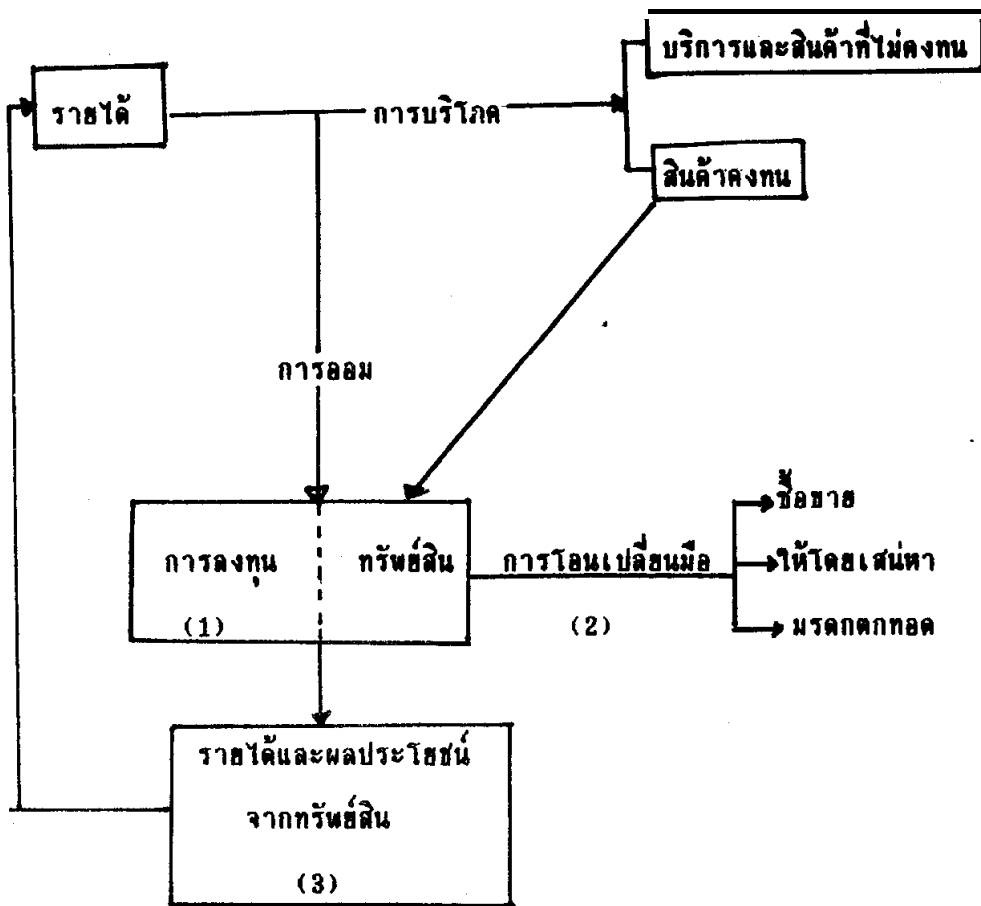
นอกจากรัฐบาลจะเก็บภาษีจากกระแสการไหลเวียนของรายได้และการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจแล้ว รัฐบาลอาจจะเก็บภาษีจากความมั่งคั่งหรือการถือครองทรัพย์สินที่ประชาชนสะสมเอาไว้ในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ทรัพย์สินที่มีตัวตน เช่น ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง และทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน เช่น เงินฝาก พันธบัตร หลักทรัพย์ เป็นต้น โดยจัดเก็บภาษีจากเงินได้อันเกิดจากทรัพย์สิน และการจัดเก็บภาษีจากการโอนเปลี่ยนมือการถือครองทรัพย์สิน

เมื่อเราพิจารณาจากกระแสการไหลเวียนของรายได้และการใช้จ่าย จะเห็นว่าความมั่งคั่งของครัวเรือน ได้มาจากการออมและการใช้จ่ายบริโภคสินค้าคงทน สำหรับการออม เมื่อครัวเรือนนำเงินออมไปซื้อทรัพย์สินโดยตรง เช่น ที่ดิน หรือนำไปลงทุนในรูปทรัพย์สินต่างๆ เช่น ซื้อหุ้น พันธบัตร เป็นต้น ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินก็จะมีรายได้และผลประโยชน์จากทรัพย์สินหรืออาจมีกำไรจากการซื้อขายเปลี่ยนมือ ดังนั้น ความมั่งคั่งจึงเป็นฐานภาษีที่สำคัญที่รัฐบาลใช้เป็นฐานจัดเก็บภาษี ซึ่งโดยทั่วไป จุดการจัดเก็บภาษีจากทรัพย์สิน รัฐบาลอาจกำหนดจุดการจัดเก็บได้ 3 จุด ดังนี้ คือ (ดูแผนภาพที่ 5-2 ประกอบ)

จุดที่ 1 เก็บภาษีจากทรัพย์สิน (Property tax) การเก็บภาษีจากตัวทรัพย์สินนั้น ทำการประเมินจัดเก็บภาษีโดยใช้มูลค่าสุทธิของทรัพย์สิน เป็นฐานในการคำนวณภาษี ตัวอย่าง เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีโรงเรือน เป็นต้น

จุดที่ 2 เก็บภาษีจากทรัพย์สินที่มีการโอนเปลี่ยนมือ (Wealth transfer tax) ทรัพย์สินที่มีประชาชนถือครองเมื่อมีการซื้อขาย รัฐบาลก็อาจเข้าไปจัดเก็บภาษีได้อีกจุดหนึ่ง โดยเรียกเก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมการซื้อขาย เช่น ค่าธรรมเนียมการโอนกรรมสิทธิ์

จุดที่ 3 เก็บภาษีจากรายได้ที่เกิดจากทรัพย์สิน (Capital gain tax) ทรัพย์สินที่ประชาชนถือครอง นอกจากจะแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ยังให้รายได้แก่เจ้าของ และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของคนในสังคมมีความเหลื่อมล้ำยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงเก็บภาษีจากรายได้ที่เกิดจากทรัพย์สิน เช่น จัดเก็บภาษีจากค่าเช่า ดอกเบี้ย และเงินปันผล เป็นต้น

แผนภาพที่ 5-2 ความสัมพันธ์ของรายได้ การใช้จ่าย การสะสมความมั่งคั่ง และจุดการจัดเก็บภาษี

ผลกระทบของการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล ๗ จุดการจัดเก็บต่างๆดังกล่าวข้างต้น เราแบ่งผลกระทบของการจัดเก็บออกได้ 2 ด้านใหญ่ๆ คือ ประการแรก ผลกระทบทางด้านจุลภาค (micro effect) ประการที่สอง ผลกระทบทางด้านมหภาค (macro effect) ผลทางด้านจุลภาค ได้แก่ ผลทางด้านภาระจากรายได้ และประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากร ส่วนผลทางด้านมหภาค ได้แก่ ผลต่อระดับรายได้ประชาชาติ การจ้างงาน ระดับราคาสินค้า และการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจ ผลทั้งสองด้านนี้จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน กล่าวคือ ผลทางด้านภาระจากรายได้ของมาตรการงบประมาณอันประกอบด้วย มาตรการด้านรายได้และมาตรการด้านการใช้จ่าย ขึ้นอยู่กับผลต่อระดับรายได้ประชาชาติ

และการจ้างงาน และต่อมาก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้ ดังนั้น ในการพิจารณากำหนดนโยบาย เราจะต้องพิจารณาเป็นชุดนโยบาย นโยบายหนึ่งอาจส่งผลด้านการกระจายรายได้ที่ดี เชื่อมแต่เกิดผลเสียด้านประสิทธิภาพ และการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจหรือการจ้างงาน จะเห็นได้ว่าเกิดการขัดกันของการบรรลุเป้าหมายในแต่ละด้าน อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ เราจะพิจารณาเฉพาะผลของนโยบายงบประมาณด้านรายรับแต่เพียงด้านเดียว เนื้อหาที่เราจะพิจารณากันก็คือ "ภาวะ" ของนโยบายภาษีนั่นเอง

3. แนวความคิดเกี่ยวกับภาวะภาษี

ภาษีทุกชนิดที่จัดเก็บจะกำหนดโครงสร้างภาษีเอาไว้อย่างชัดเจนว่า จัดเก็บภาษีจากใคร ใช้อะไรเป็นฐานในการคำนวณภาษี ใครและสิ่งใดที่เป็นฐานภาษีที่ได้รับการยกเว้น และคำนวณภาษีจากฐานภาษีนั้นๆอย่างไร อัตราภาษีและวิธีการชำระภาษี รวมทั้งการหาข้อยุติในการนิยามระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้เสียภาษี และการลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายภาษี อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง เมื่อมีการเก็บภาษีชนิดใดชนิดหนึ่งผู้หน้าที่เสียภาษีจะพยายามหลีกเลี่ยงภาระภาษีออกไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการหลีกเลี่ยงภาษีไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนในตลาด แนวความคิดเกี่ยวกับภาวะภาษีจึงจำแนกภาระภาษีออกได้ 2 ประเภท คือ^๕

ประการแรก ภาวะภาษีตามกฎหมาย (Statutory Incidence)

ประการที่สอง ภาวะภาษีที่แท้จริง (Economic Incidence)

รายละเอียดพิจารณาได้ดังนี้

3.1 ภาวะภาษีตามกฎหมาย

ภาวะภาษีตามกฎหมาย หมายถึง จำนวนหนี้ภาษีที่ผู้หน้าที่เสียภาษีตามกฎหมายต้องชำระ กล่าวคือรัฐบาลเก็บภาษีจากใครบุคคลนั้นเป็นผู้รับภาระภาษีตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ใครก็ตามที่ถูกเก็บภาษีเขาจะพยายามเลี่ยงภาษี หรือหลีกเลี่ยง

ภาษีไปยังบุคคลอื่นเพื่อให้ตัวเองรับภาระภาษีน้อยที่สุด กล่าวคือ เมื่อรัฐบาลเก็บภาษีจาก
หน่วยธุรกิจซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการในตลาด หน่วยธุรกิจจะผลักภาระภาษีไปยังหน่วย
ครัวเรือนในฐานะเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งผู้ผลิตสินค้าจะกดราคารับซื้อปัจจัยการผลิตให้
ต่ำลง เช่น ลดค่าจ้างแรงงาน หรืออาจผลักภาระภาษีไปยังหน่วยครัวเรือนในฐานะผู้ซื้อ
สินค้า โดยการบวกภาระภาษีเข้าไปในราคาสินค้า ส่งผลให้ราคาตลาดของสินค้านั้นสูงขึ้น
รูปแบบของการผลักภาระภาษีจากธุรกิจทางเศรษฐกิจดังกล่าว ถ้าผู้ผลิตผลักภาระภาษีไป
ยังครัวเรือนในฐานะเจ้าของปัจจัยการผลิต เรียกว่า การผลักภาระภาษีไปข้างหลัง
(backward shifting) แต่ถ้าผู้ผลิตผลักภาระภาษีไปยังครัวเรือนในฐานะผู้บริโภค
เรียกว่า การผลักภาระภาษีไปข้างหน้า (forward shifting) อย่างไรก็ตาม เขาจะ
ผลักภาระภาษีไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับโครงสร้างของตลาด นั่นคือ ขึ้นอยู่กับ
ลักษณะของเส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานของสินค้าและบริการที่ถูกเก็บภาษี ซึ่งรายละเอียดจะ
พิจารณาในหัวข้อต่อไป

3.2 ภาระภาษีที่แท้จริง

ภาระภาษีที่แท้จริง หมายถึง ผลตกต้องของภาระภาษีที่บุคคลนั้นต้องรับไว้ เนื่อง
จากไม่สามารถผลักภาระภาษีไปยังบุคคลอื่นได้อีก

ภาระภาษีที่แท้จริงนี้จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการกระจายรายได้ของ
บุคคลในสังคม เพราะการผลักภาระภาษีนำไปสู่การกระจายรายได้ขั้นสุดท้ายที่แตกต่างไป
จากการกระจายรายได้เริ่มแรกก่อนภาษี การที่เราสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ภาษีนิดนั้นๆ
ที่รัฐบาลจัดเก็บใครเป็นผู้รับภาระภาษี และรับภาระภาษีเป็นสัดส่วนเท่าใดของจำนวนภาษีที่
รัฐบาลจัดเก็บจะมีประโยชน์อย่างมาก ต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย
ภาษีของรัฐบาล

4. วิธีการวิเคราะห์ภาวะภาษี

การวิเคราะห์ผลของภาษีต่อรูปแบบการกระจายรายได้ จำแนกวิธีการวิเคราะห์ที่ออกได้

2 วิธี คือ

วิธีที่หนึ่ง การวิเคราะห์ภาวะภาษีสัมบูรณ์ (Absolute Tax Incidence)

วิธีที่สอง การวิเคราะห์ภาวะภาษีเปรียบเทียบ (Differential Tax Incidence)

4.1 การวิเคราะห์ภาวะภาษีสัมบูรณ์

การวิเคราะห์ภาวะภาษีสัมบูรณ์เป็นวิธีการวิเคราะห์ผลของภาวะภาษีที่มีต่อรูปแบบการกระจายรายได้ของภาษีใดภาษีหนึ่งโดยเฉพาะ โดยไม่นำเอาผลที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายและการเปลี่ยนแปลงของภาษีอื่นมาพิจารณาด้วย นักเศรษฐศาสตร์การคลังบางท่านเรียกจึงเรียกวิธีนี้ว่า Specific Tax Incidence

ตัวอย่างของการวิเคราะห์โดยวิธีนี้เช่น เราพิจารณาผลทางด้านการกระจายรายได้อันเกิดจากการเก็บภาษีเงินได้เพิ่มขึ้น เราก็จะพิจารณาผลของภาษีเงินได้แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจผลทางด้านการใช้จ่ายของรัฐบาล ตลอดจนผลของการเปลี่ยนแปลงภาษีอื่นๆ ซึ่งเป็นจุดอ่อนของวิธีการวิเคราะห์นี้ ทำให้ไม่สามารถคาดการณ์ผลทางด้านมหภาคที่เกิดขึ้นตามมาจากการลดลงของอุปสงค์รวม (aggregate demand) อันนำไปสู่การว่างงาน และการลดลงของราคาสินค้าในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งผลทางด้านมหภาคนี้อาจส่งผลทางด้านการกระจายรายได้่ออีกชั้นหนึ่ง การวิเคราะห์แบบนี้ จึงได้ผลลัพธ์ทางด้าน การกระจายรายได้ันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภาษีนั้นๆไม่ชัดเจนเท่าที่ควร เพราะเราไม่สามารถแยกผลทางด้านมหภาคที่เกิดขึ้นจากผลของภาษีได้

4.2 การวิเคราะห์ภาวะภาษีเปรียบเทียบ

การวิเคราะห์ภาวะภาษีเปรียบเทียบ เป็นวิธีการวิเคราะห์ผลของภาวะภาษีต่อรูป

แบบการกระจายรายได้ของผู้เสียภาษี อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภาษีสองชนิดเปรียบ
เทียบกับ โดยที่รัฐบาลเก็บภาษีใดภาษีหนึ่งเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยรายรับจากภาษีหนึ่งที่ขาดหายไป
ไปเพื่อรักษาระดับรายรับภาษีรวมไว้เท่าเดิม การวิเคราะห์วิธีนี้ รูปแบบการกระจายราย
ได้ที่เปลี่ยนไปจะเป็นผลสุทธิของนโยบายภาษีโดยตรง ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่า ภาษีใดภาวะ
การเปลี่ยนนี้ จะไม่เกิดผลกระทบต่อการทำงานของแรงงานและระดับราคาในระบบเศรษฐกิจ การ
เปลี่ยนแปลงของนโยบายภาษีไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์รวม การวิเคราะห์
ภาวะภาษีโดยวิธีนี้ จึงสามารถจัดอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาออกไปได้
ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นผลของนโยบายภาษีอย่างชัดเจน การวิเคราะห์โดยวิธีนี้จึงได้รับความ
นิยมโดยทั่วไป

ตัวอย่างการวิเคราะห์ในลักษณะนี้ เช่น การพิจารณาผลของการที่รัฐบาลเก็บภาษี
สรรพสามิตจากบุหรี่เพิ่มขึ้น เพื่อทดแทนการลดลงของภาษีเงินได้ จะเห็นได้ว่า นโยบาย
ภาษีที่เปลี่ยนไปนี้จะไม่ทำให้การเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากภาคเอกชนไปสู่ภาครัฐบาลเปลี่ยน
ไป และไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะสุทธิแก่ภาคเอกชน แต่จะเกิดผลด้านการกระจายราย
ได้ระหว่างครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนที่เคยถูกเก็บภาษีเงินได้ก็จะได้ประโยชน์ ขณะที่
ครัวเรือนที่ใช้ภาษีในการบริโภคบุหรี่จะเสียประโยชน์ ผลต่อการกระจายรายได้ที่เกิดขึ้น
ก็คือ เกษตรกรผู้ปลูกใบยาสูบ และคนงานผลิตบุหรี่จะสูญเสียประโยชน์ (รายได้ลดลง)
ขณะที่เกษตรกรที่ผลิตสินค้าอื่นจะได้ประโยชน์ (รายได้เพิ่มขึ้น) ผลของการเปลี่ยนแปลง
การกระจายรายได้ที่เปลี่ยนไปนี้ จึงเป็นผลของนโยบายภาษีโดยตรง

5. การวิเคราะห์การผลักระยะภาษี

ภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บ ใครคือคนแบกรับภาระภาษี ดังที่เราได้ทราบในตอนต้นของบทนี้
แล้วว่า ภาษีบางชนิดผู้เสียภาษีตามกฎหมายกับผู้แบกรับภาระภาษีมิใช่บุคคลคนเดียวกัน ภาษี
บางชนิด ภาระภาษีอยู่กับที่ (stay put) แต่ภาษีบางชนิดภาระภาษีถูกผลักไปข้างหลัง
(backward shifting) หรือถูกผลักไปข้างหน้า (forward shifting) ภาษีที่ภาระ
ภาษีตกอยู่กับผู้เสียภาษีเป็นรายแรกตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีได้ผลักไปให้ผู้ใด เราเรียก

ว่า ภาษีทางตรง (direct tax) ส่วนภาษีที่ผู้เสียภาษียุติการแรกมิได้เป็นผู้รับภาระไว้เองทั้งหมด แต่ได้ผลักไปให้ผู้อื่นข้างหน้าในรูปของราคาสินค้าหรือบริการที่สูงขึ้น หรือผลักไปข้างหลังในรูปของราคาปัจจัยการผลิตที่ต่ำลง เราเรียกว่า ภาษีทางอ้อม (indirect tax) วิธีการในการวิเคราะห์การผลักรภาษีจำแนกได้ 2 วิธีคือ

วิธีที่หนึ่ง การวิเคราะห์แบบดุลยภาพบางส่วน (Partial Equilibrium Analysis)

วิธีที่สอง การวิเคราะห์แบบดุลยภาพทั่วไป (General Equilibrium Analysis)

5.1 การวิเคราะห์การผลักรภาษีแบบดุลยภาพบางส่วน

การวิเคราะห์การผลักรภาษีแบบดุลยภาพบางส่วน เป็นวิธีการวิเคราะห์ผลกระทบโดยตรงของภาษีใดภาษีหนึ่ง ที่มีต่อสิ่งที่ถูกเก็บภาษีนั้นโดยเฉพาะเท่านั้น (primary effect) มิได้พิจารณาถึงผลทางอ้อม (secondary effect) ของภาษีนั้นที่มีต่อสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

การพิจารณาผลกระทบโดยตรงของภาษีก็เพื่อหาค่าตอบเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าที่ถูกเก็บภาษี การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนเพิ่มอันเกิดจากการเก็บภาษี และการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าที่ขาย เพื่อให้ทราบว่าสิ่งที่ถูกเก็บภาษีได้รับผลกระทบอย่างไร ใครเป็นผู้แบกรับภาระภาษีนั้น ส่วนผลทางอ้อมซึ่งได้แก่ผลต่อการจ้างงาน ผลต่ออุตสาหกรรมสินค้าอื่น ๆ และผลต่อระดับผลผลิตรวมของประเทศจะไม่นำมาพิจารณา

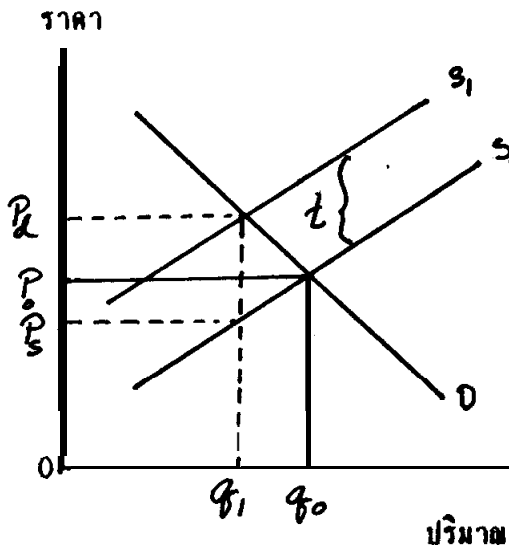
การวิเคราะห์การภาษีแบบนี้ ภาระภาษีบนฐานภาษีใด และภาระภาษีตกอยู่กับผู้ใดเป็นสัดส่วนเท่าใด ขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานที่มีต่อฐานภาษีนั้น ดังแบบจำลองที่ Charles M. Allan ได้เสนอไว้ดังนี้

$$\frac{\text{ความยืดหยุ่นของอุปทาน}}{\text{ความยืดหยุ่นของอุปสงค์}} = \frac{\text{สัดส่วนภาระภาษีของผู้ซื้อ}}{\text{สัดส่วนภาระภาษีของผู้ขาย}}$$

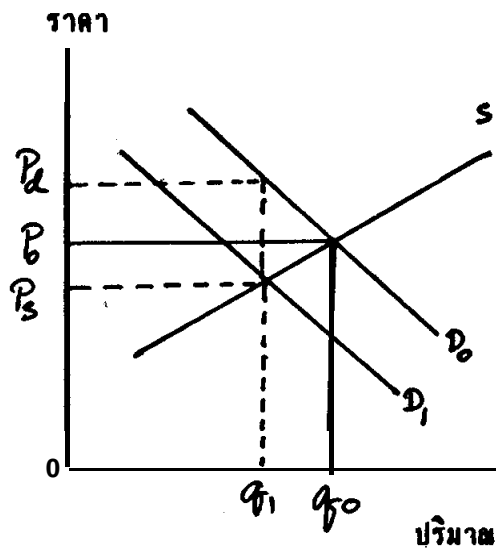
จากแบบจำลอง ถ้าหากเราพิจารณาด้านอุปสงค์แต่เพียงด้านเดียว โดยกำหนดลักษณะความยืดหยุ่นของอุปทานมาให้แล้ว อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมากเท่าใด ผู้ซื้อจะเป็นผู้แบกรับภาระภาษีน้อยลงเท่านั้น กล่าวคือ ในกรณีอุปสงค์มีความยืดหยุ่นเป็นอนันต์ (infinity) ผู้ขายจะเป็นผู้แบกรับภาษีแต่ผู้เดียว และในกรณีที่อุปสงค์มีความยืดหยุ่นเป็นศูนย์ ผู้ซื้อจะเป็นผู้แบกรับภาษีทั้งหมด

ถ้าหากเราพิจารณาด้านอุปทานแต่เพียงด้านเดียว โดยกำหนดลักษณะของเส้นอุปสงค์มาให้แล้ว อุปทานซึ่งมีความยืดหยุ่นมากเท่าใด สัดส่วนภาระภาษีของผู้ซื้อจะมากขึ้นเท่านั้น กล่าวคือ ถ้าอุปทานมีความยืดหยุ่นเป็นอนันต์ (infinity) ผู้บริโภคจะเป็นผู้แบกรับภาระภาษีทั้งหมด ถ้าอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อยลง สัดส่วนภาระภาษีของผู้บริโภคก็จะน้อยลง และถ้าอุปทานมีความยืดหยุ่นเป็นศูนย์ ผู้บริโภคไม่ต้องรับภาระภาษีเลย นั่นคือผู้ผลิตเป็นรับภาระภาษีไว้เองทั้งหมด

ตัวอย่าง สมมติจากการศึกษาอุปสงค์และอุปทานของสินค้า X พบว่า ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานมีค่าเท่ากับ 0.5 และค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์มีค่าเท่ากับ 1.5 ฉะนั้นเมื่อเราพิจารณาสัดส่วนการรับภาระภาษีระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เมื่อสินค้า X ถูกเก็บภาษี เราก็นำเอาค่าความยืดหยุ่นไปแทนในสูตรสัดส่วนภาระภาษีของ Charles M. Allan เราก็จะทราบว่า ผู้ซื้อรับภาระภาษีเท่ากับ หนึ่งในสามของภาระภาษีของผู้ขาย (ดูรูปที่ 5-1 ประกอบ)

(ก) เก็บภาษีสรรพสามิตจากผู้ขาย

(ข) เก็บภาษีสรรพสามิตจากผู้ซื้อ

รูปที่ 5-1 ภาวะตามกฎหมายและภาวะที่แท้จริงของการเก็บภาษี

นอกจากนี้ เราอาจพิจารณาความสัมพันธ์ของราคาสำหรับผู้บริโภคจ่ายและราคาจากผู้ขายที่ได้รับหลังจากหักภาษีออกแล้ว ตามวิธีการวิเคราะห์ของ W. Nicholson^๕ ก็ได้

จากรูปที่ 5-1 (ก) สมมติให้ผู้ผลิตเสียภาษีสรรพสามิตต่อหน่วยของสินค้า เมื่อผู้ผลิตเสียภาษี เขาจะผลักภาระภาษีไปยังผู้บริโภค โดยตั้งราคาสินค้าให้สูงขึ้น เส้นอุปทานจะเคลื่อนย้ายจากเส้น S_0 ไปเป็นเส้น S_1 ช่วงห่างระหว่าง S_0 และ S_1 คือ ภาษีต่อหน่วย ราคาสินค้าจะสูงขึ้นจาก P_0 เป็น P_1 จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าสูงขึ้นน้อยกว่าภาษีต่อหน่วยที่รัฐบาลเก็บ แสดงว่า ส่วนหนึ่งของภาษีมาจากผู้ขาย ราคาที่ผู้ผลิตได้รับหลังหักภาษีก็เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าอันเกิดจากภาษี พิจารณาได้ดังนี้

$$\text{ให้} \quad P_1 - P_0 = t \quad \dots\dots\dots (5.1.1)$$

- ในนั้น P_1 = ราคาสำหรับผู้บริโภคจ่าย
- P_0 = ราคาที่ผู้ผลิตได้รับหลังหักภาษีออกแล้ว
- t = อัตราภาษีต่อหน่วย

$$\text{ดังนั้น} \quad dP_1 - dP_0 = dt \quad \dots\dots\dots (5.1.2)$$

จากรูปที่ 5-1(ก) การเปลี่ยนแปลงปริมาณดุลยภาพของสินค้าลดลงจาก Q_0 เป็น

Q_d เราประมาณการได้เท่ากับ การเปลี่ยนแปลงราคาของผู้บริโภคจ่าย คือ $P_d - P_0$ (ในที่นี้คือ dP_d) คูณด้วย $\partial Q / \partial P_d$ (ซึ่งแทนโดย D_P)

ในทำนองเดียวกัน เราประมาณการการเปลี่ยนแปลงจากทางด้านอุปทานของสินค้า ได้จากการเอา การเปลี่ยนแปลงของราคาด้านอุปทาน คือ $P_0 - P_s$ (ในที่นี้คือ dP_s) คูณด้วย $\partial Q / \partial P_s$ (ซึ่งแทนโดย S_P)

เพราะฉะนั้น

$$dQ_d = D_P * dP_d \dots\dots\dots(5.1.3)$$

$$\begin{aligned} dQ_s &= S_P * dP_s \\ &= S_P (dP_d - dt) \dots\dots\dots(5.1.4) \end{aligned}$$

โดยที่ $dQ_d = dQ_s$

เพราะฉะนั้น

$$\begin{aligned} D_P * dP_d &= S_P * dP_d - S_P * dt \\ dP_d (S_P - D_P) &= S_P * dt \\ \frac{dP_d}{dt} &= \frac{S_P}{S_P - D_P} \dots\dots\dots(5.1.5) \end{aligned}$$

จาก (5.1.5) คูณด้วย P/Q ทางด้านขวามือทั้งเศษและส่วน จะได้ว่า

$$\frac{dP_d}{dt} = \frac{S_P * P/Q}{S_P * P/Q - D_P * P/Q} \dots\dots\dots(5.1.6)$$

$$= \frac{E_s}{E_s - E_d} > 0 \dots\dots\dots(5.1.7)$$

ในที่นี้ E_s และ E_d คือ ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานและค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาสินค้า (price elasticity)

จาก (5.1.7) จะเห็นได้ว่า ถ้า E_d เท่ากับ ศูนย์ หรืออุปสงค์ไม่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ การสูงขึ้นของราคาด้านอุปสงค์ต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษีมีค่าเท่ากับหนึ่ง นั่นคือ $dP_d/dt = 1$ แสดงว่าผู้บริโภคเป็นผู้แบกรับภาระภาษีทั้งหมด

ถ้า E_d เท่ากับ อนันต์ (infinity) หรืออุปสงค์มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์

การเก็บภาษีจะไม่ทำให้ราคาสำหรับผู้บริโภคจูงขึ้นเลย นั่นคือ $dP_d/dt = 0$ แสดงว่าผู้ขายรับภาระภาษีไว้เองทั้งหมด

โดยวิธีเดียวกัน จากสมการ (5.1.2) $dP_s - dP_d = dt$

ถ้าเราแทนค่า $dP_d = dP_s + dt$ ลงในสมการ (5.1.3) เราจะได้

$$\frac{dP_s}{dt} = \frac{E_d}{E_s - E_d} \leq 0$$

การวิเคราะห์การผลักระภาษีแบบดุลยภาพบางส่วนดังกล่าว จะช่วยให้ทราบสัดส่วนการรับภาระภาษีระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายได้ก็ต่อเมื่อเราทราบค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าที่ถูกเก็บภาษี แล้วนำผลที่ได้ไปใช้ในการวิเคราะห์ผลของการจัดเก็บภาษีต่อการกระจายรายได้ โดยพิจารณารูปแบบการกระจายรายได้ก่อนภาษีและหลังภาษีว่าดีขึ้นหรือเลวลง

5.2 การวิเคราะห์การผลักระภาษีแบบดุลยภาพทั่วไป

การวิเคราะห์การผลักระภาษีแบบดุลยภาพทั่วไป จะวิเคราะห์ผลกระทบทั้งผลกระทบทงตรง (primary effect) และผลกระทบทางอ้อม (secondary effect) อันเกิดจากการจัดเก็บภาษีบนฐานภาษีนั้นๆ การวิเคราะห์จึงพิจารณาถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ถูกเก็บภาษีด้วย การวิเคราะห์แบบนี้จะสลับซับซ้อนตามลักษณะของระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น รูปแบบการวิเคราะห์ต้องใช้คณิตศาสตร์ระดับที่สูงขึ้นเป็นเครื่องมือ เพื่อจำลองความสลับซับซ้อนของระบบเศรษฐกิจและผลที่เกิดขึ้นจากการเก็บภาษีประเภทต่างๆ ส่วนการวิเคราะห์เชิงกราฟเพื่อใช้ประกอบคำอธิบายแบบพรรณานั้น คงไม่มีโอกาสกระทำได้ในลักษณะที่ลึกซึ้ง โดยทั่วไปเป็นการวิเคราะห์แบบสองมิติ โดยแบ่งระบบเศรษฐกิจออกเป็นสองส่วน หรือสองภาคใหญ่ๆ เช่น การบริโภค และการผลิต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เชิงกราฟก็เป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับสร้างความเข้าใจผลการวิเคราะห์ให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แบบจำลองในการวิเคราะห์แบบดุลยภาพทั่วไป เอ. ซี. ฮาร์เบอร์เกอร์ (A.C. Harberger) เป็นผู้เริ่มต้นเสนอแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์ในปี ค.ศ. 1962 เพื่อแสดงให้เห็นว่า การเก็บภาษีจากผลตอบแทนของทุนในภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคล (The corporate sector) โดยทุนในภาคการผลิตที่ไม่เป็นนิติบุคคล (The non-corporate sector) ได้รับการยกเว้นไม่เสียภาษี ผลกระทบของการเก็บภาษีดังกล่าว จะเป็นภาระแก่เจ้าของทุนทุกคน ไม่ว่าทุนของเขาจะใช้ในภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่

แบบจำลองของ A.C. Harberger เป็นดังนี้^{๕๕}

(1) ข้อสมมุติฐาน (Assumption)

ข้อสมมุติฐานของแบบจำลองมี 8 ประการคือ

ข้อ 1 สมมุติให้มีสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้า X และสินค้า Y และปัจจัยการผลิตมี 2 ชนิดคือ ทุน (K) และแรงงาน (L) ปัจจัยการผลิตทั้งสองใช้ในการผลิตสินค้าแต่ละชนิดเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกัน (เทคนิคการผลิตสินค้าแต่ละชนิดแตกต่างกัน) ในที่นี้ สมมุติให้สินค้า X เป็นสินค้าที่ใช้ทุนมาก (capital intensive) และสินค้า X เป็นสินค้าที่ผลิตโดยภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคล

ข้อ 2 ปัจจัยการผลิตทั้งสองชนิดมีจำนวนคงที่

ข้อ 3 ทั้งตลาดสินค้าและตลาดปัจจัยเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ข้อ 4 ปัจจัยการผลิตมีการจ้างงานเต็มที่

ข้อ 5 ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่ไม่มีการค้าต่างประเทศ

ข้อ 6 ฟังก์ชันการผลิตเป็นแบบ Cobb- Douglas และ การผลิตมีผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ รูปแบบของฟังก์ชันการผลิตของสินค้า X เป็นดังนี้

$$X = aL^{b_1}K^{b_2} \dots\dots\dots (5.2.1)$$

ในที่นี้ X = ผลผลิตสินค้า X

L = แรงงาน

K = ทุน

a, b₁, b₂ = พารามิเตอร์ของฟังก์ชันการผลิต (ตัวคงที่)

$$b_1 + b_2 = 1$$

จากฟังก์ชันการผลิต โดยการหาอนุพันธ์ จะได้ผลผลิตเพิ่มของแรงงาน (Marginal Physical Product of Labour; MPP_L) และผลผลิตเพิ่มของทุน (Marginal Physical Product of Capital; MPP_K) ดังนี้

$$\begin{aligned} MPP_L &= \frac{dX}{dL} \\ &= b_1 a L^{b_1-1} K^{b_2} \\ &= \frac{b_1 a L^{b_1} K^{b_2}}{L} \\ &= b_1 \frac{X}{L} \end{aligned}$$

ผลผลิตเพิ่มของแรงงาน เท่ากับ ตัวคงที่ (b_1) คูณด้วย ผลผลิตเฉลี่ยของแรงงาน และโดยวิธีเดียวกัน เราจะได้ ผลผลิตเพิ่มของทุน ดังนี้

$$MPP_K = b_2 \frac{X}{K}$$

จากนั้น เมื่อเราใช้มูลค่าของผลผลิตเพิ่ม แสดงค่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างปัจจัยการผลิต จะมีค่าเท่ากับ หนึ่ง

ความยืดหยุ่นของการทดแทนกันระหว่างปัจจัยการผลิต คือ สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงในการใช้ปัจจัยในการผลิต ต่อ สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงในราคาเปรียบเทียบของปัจจัยการผลิต กล่าวคือ

$$s = \frac{\text{สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนการใช้ปัจจัยการผลิต}}{\text{สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงในราคาเปรียบเทียบของปัจจัย}}$$

ด้วยข้อสมมุติที่เราให้ตลาดสินค้าและตลาดปัจจัยเป็นตลาดมั่งงั้นสมบูรณ์ ผู้ผลิตจะทำการผลิตที่ระดับ อัตราการทดแทนกันทางเทคนิคส่วนเพิ่ม (The Marginal Rate of Technical Substitution; MRTS) ต่ำราคาเปรียบเทียบ (relative price)

เท่ากับ อัตราส่วนของผลผลิตเพิ่มของปัจจัยการผลิต

เพราะฉะนั้น

$$s = \frac{d(K/L)/(K/L)}{d(MRTS)/MRTS}$$

MRTS คือ อัตราส่วนของผลผลิตเพิ่ม ดังนั้น จึงเขียนใหม่ได้ว่า

$$s = \frac{d(K/L)/(K/L)}{\frac{d(b_1 * K)/(b_1 * K)}{b_2 L / b_2 L}}$$

$$\text{และ } s = \frac{d(K/L)(b_1/b_2)}{(b_1/b_2)d(K/L)} = 1$$

เท่าที่วิเคราะห์มา ความเกี่ยวพันกันของตัวแบบข้างต้น หมายความว่า

(ก) ส่วนแบ่งของผลผลิตทั้งหมดที่จ่ายให้แก่ทุน และแรงงานมีจำนวนคงที่ เมื่อคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงราคาปัจจัยการผลิต ผู้ผลิตจะทำการผลิตด้วยต้นทุนต่ำสุด ถ้าหากราคาปัจจัยใดเปลี่ยนแปลงไป เขาจะใช้ปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งทดแทนอีกชนิดหนึ่ง เช่น ถ้าราคาโดยเปรียบเทียบของทุนเพิ่มขึ้น ผู้ผลิตจะหันไปใช้ปัจจัยแรงงานแทนหรือเป็นการผลิตแบบใช้แรงงานมาก (labour intensive) อย่างไรก็ตาม จากการที่เราสมมุติให้ ค่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันเท่ากับหนึ่ง ดังนั้น ผลรวมของค่าใช้จ่ายที่ผู้ผลิตจ่ายให้แก่ทุนและแรงงาน ทั้งก่อนและหลังการทดแทนยังคงคงที่ ดังเช่นในกรณีของปัจจัยทุน

$$MPP_K = b_2 (X/K)$$

$$MPP_K (K) = b_2 (X)$$

$$\frac{MPP_K (K)}{X} = b_2$$

X

(ข) อุปสงค์ของปัจจัยการผลิตมีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง ด้วการที่ความยืดหยุ่นของการทดแทนเท่ากับหนึ่ง การเพิ่มขึ้น (ลดลง) ในราคาปัจจัยการผลิต ผู้ผลิตจะใช้ปัจจัยการผลิตชนิดนั้นลดลง (เพิ่มขึ้น) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคามีค่าเท่ากับหนึ่ง เส้นอุปสงค์ปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดจะเป็นเส้น Rectangular hyperbolar

(ค) การผลิตมีผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ เมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตสองเท่าผลผลิตจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า

คุณสมบัติทั้งหมดของฟังก์ชัน Cobb-Douglas เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของแบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์

ข้อ 7 ในแบบจำลองของ Harberger ได้สมมติว่า เจ้าของทุนและเจ้าของแรงงานใช้จ่าชราสได้ในการซื้อขายสินค้า X และสินค้า Y เป็นสัดส่วนคงที่ต่อรายได้ ฟังก์ชันอรรถประโยชน์มีคุณสมบัติตามรูปแบบของฟังก์ชัน Cobb-Douglas ซึ่งหมายถึงว่า ความยืดหยุ่นของฟังก์ชันอุปสงค์มีค่าเท่ากับหนึ่งด้วย (แต่ไม่ได้หมายความว่าเจ้าของทุนและเจ้าของแรงงานมีฟังก์ชันอรรถประโยชน์และรสนิยมเหมือนกัน)

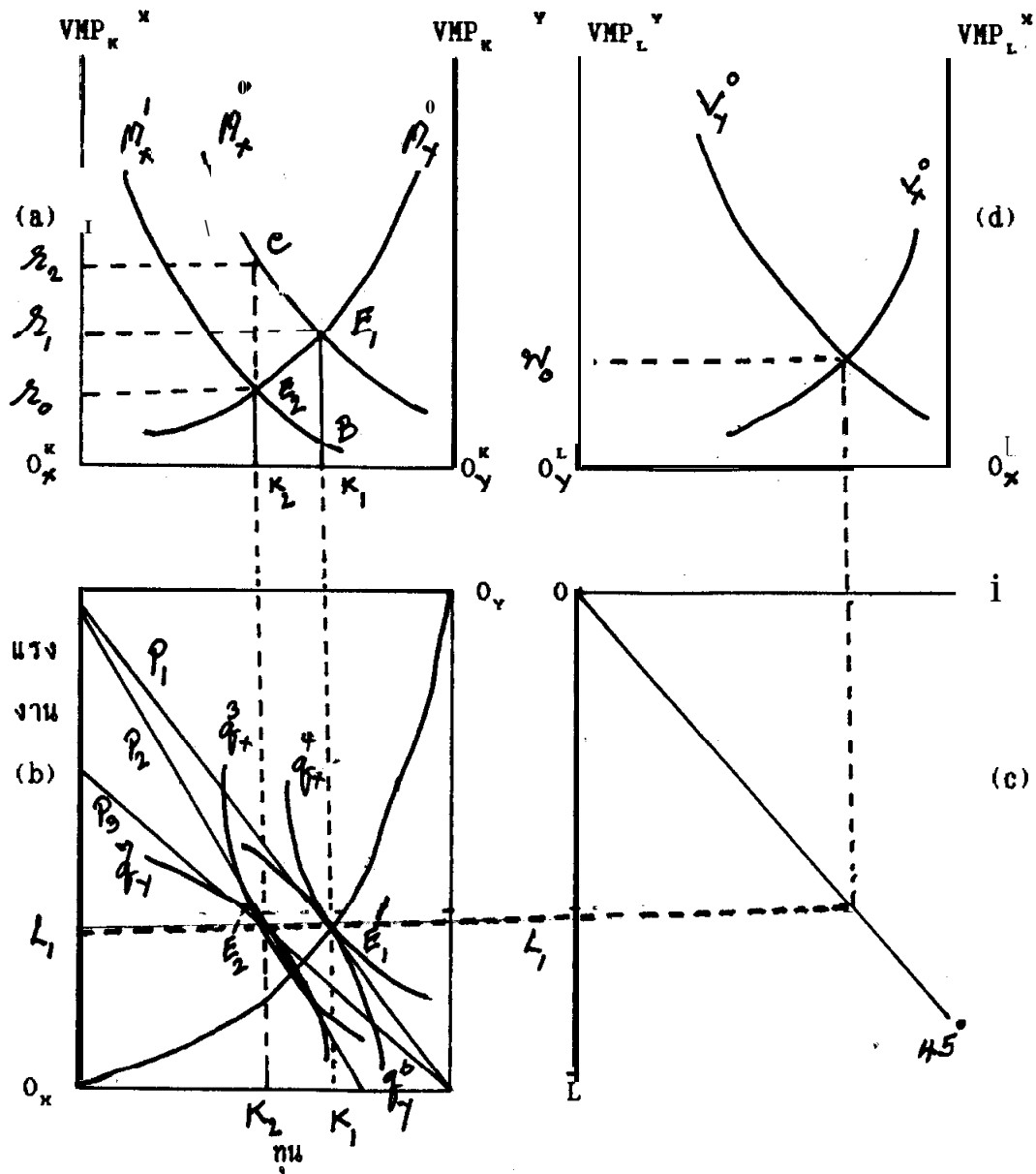
ข้อ 8 การกำจัดการบิดเบือนของรัฐบาล โดยกำหนดให้รัฐบาลเก็บภาษีเพียงเล็กน้อยจากปัจจัยทุนในอุตสาหกรรมการผลิตสินค้า X ซึ่งเป็นภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคล และไม่มีภาษีอื่นๆ ในระบบเศรษฐกิจ

จากข้อสมมติทั้ง 8 ประการเราจะอธิบายผลกระทบของการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในเชิงกราฟได้ดังรูปที่ 5-2

ในรูป (a) แกนตั้งด้านซ้ายแทนผลตอบแทนของทุนในอุตสาหกรรม X ซึ่งเป็นภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคล ส่วนแกนตั้งทางด้านขวาแทนผลตอบแทนของทุนในอุตสาหกรรม Y ซึ่งเป็นภาคการผลิตที่ไม่เป็นนิติบุคคล แกนนอนแทนสต็อก (มูลภัณฑ์) ของทุนในระบบเศรษฐกิจ

ให้ E_1 เป็นจุดดุลยภาพเริ่มแรกในการจัดสรรปัจจัยทุนไปยังอุตสาหกรรมทั้งสอง ผลตอบแทนทุนในอุตสาหกรรมทั้งสอง เท่ากันคือ r_1 ภายใต้ข้อสมมุติฐานที่กำหนดให้ตลาดเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ถ้าอุตสาหกรรมใดให้ผลตอบแทนสูงกว่า ระบบเศรษฐกิจจะขาดดุลยภาพ และเงินทุนจะไหลไปสู่อุตสาหกรรมนั้น

ตรงจุดดุลยภาพเริ่มแรก E_1 ปัจจัยทุนถูกจัดสรรไปยังอุตสาหกรรม X จำนวน $O_1^*K_1$ และถูกจัดสรรไปยังอุตสาหกรรม Y จำนวน $O_2^*K_1$

รูปที่ 5-2 แบบจำลองของฮาร์เบอร์เกอร์

ในรูป (b) แสดงรูปกล่องเอดจ์วอร์ซ - โบว์เลย์ (The Edgeworth - Bowley Box Diagram) เพื่ออธิบายจำนวนอุปทานของทุนและแรงงาน ในระบบเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไขตลาดแข่งขันสมบูรณ์ การจัดสรรปัจจัยทุนและแรงงานไปยังอุตสาหกรรมทั้งสองจะเป็นไปตามเส้นประสิทธิภาพในการจัดสรร (contract curve) $0_x 0_y$ ลักษณะของเส้นประสิทธิภาพในการจัดสรรจะบอกให้เราทราบว่า อุตสาหกรรม X เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้

ปัจจัยทุนค่อนข้างมาก (capital intensive) และอุตสาหกรรม Y เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานค่อนข้างมาก (labour intensive) การจัดสรรปัจจัย ณ จุดดุลยภาพ E'_1 บนเส้นมีประสิทธิภาพในการจัดสรร (contract curve) ปัจจัยทุนถูกจ้างงานในอุตสาหกรรม X จำนวน $O_x K_1$ และปัจจัยแรงงานถูกจ้างงานในอุตสาหกรรม X จำนวน $O_x L_1$ ปัจจัยทุนและแรงงานที่เหลือจะถูกจ้างงานในอุตสาหกรรม Y การจัดสรรปัจจัยการผลิตตรงจุด E'_1 นี้ การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ของพาเรโต (Pareto efficient allocation) อัตราการทดแทนกันทางเทคนิคของปัจจัยทุนและแรงงานเท่ากันทั้งในสองอุตสาหกรรม ($MRTS^x_{K,L} = MRTS^y_{K,L}$) แสดงให้เห็นได้โดยเส้นผลผลิตเท่ากัน q^x และ q^y สัมผัสกัน ณ จุดสัมผัส E'_1 ผู้ผลิตในอุตสาหกรรม X และ Y ต่างก็ใช้ปัจจัยการผลิตในระดับที่ MRTS เท่ากับ อัตราส่วนของราคาปัจจัย ในที่นี้ คือ p_1 ซึ่งเป็นความชันของอัตราส่วนราคาปัจจัย ($p_1 = r_1/w_0$) นั้นหมายถึงว่า ทั้งสองอุตสาหกรรมต่างก็เผชิญกับชุดของราคาเปรียบเทียบอันเดียวกัน การตัดสินใจเพื่อการผลิตด้วยต้นทุนต่ำสุดตรงจุดดุลยภาพเริ่มแรกนี้ การผลิตจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการผลิตจะอยู่บนเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (production possibility frontier)

ในรูป (c) ใช้เป็นรูปแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง รูป (b) ซึ่งแสดงการจัดสรรการใช้ปัจจัย และรูป (d) ซึ่งแสดงผลตอบแทนแรงงานในแต่ละอุตสาหกรรม โดยใช้เส้นตรง 45 องศา

ในการวิเคราะห์ผลกระทบจำแนกหัวข้อการพิจารณาออกเป็น 2 กรณีคือ ประการแรก ผลกระทบต่อราคาปัจจัยการผลิต ประการที่สอง ผลกระทบต่อราคาสินค้า รายละเอียดพิจารณาได้ดังนี้

กรณีที่ 1 ผลกระทบต่อราคาปัจจัยการผลิต

ผลกระทบของภาวะภาษีอันเกิดจากการเก็บภาษีเงินได้ของทุนในอุตสาหกรรม X วิเคราะห์ได้ดังนี้ (ดูรูปที่ 5-2 ประกอบด้วย)

ในรูป (a) ผลตอบแทนสุทธิของปัจจัยทุนหลังภาษีจะลดลง เส้น H^0 และ

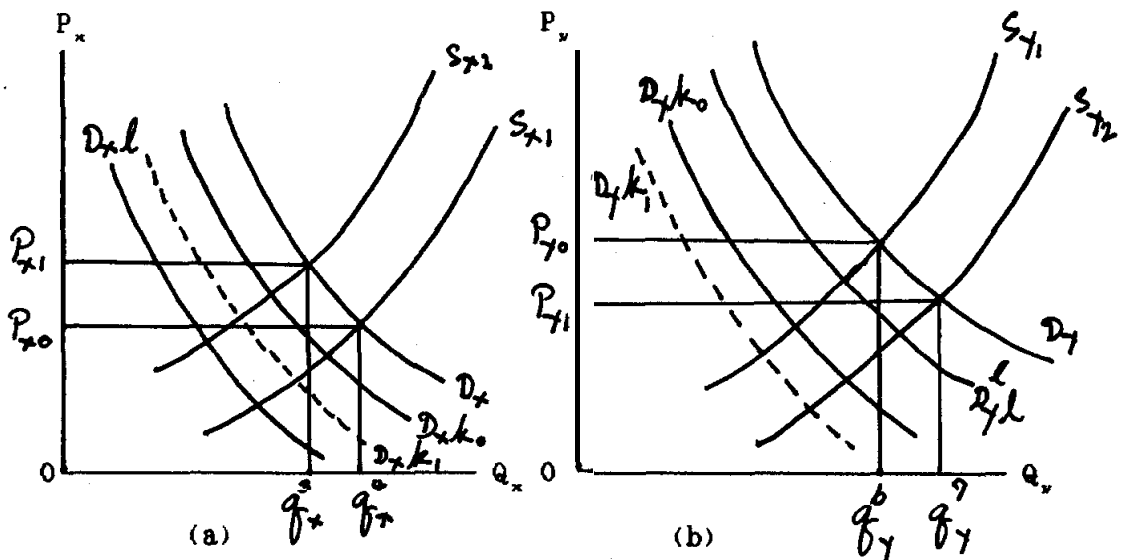
เส้น H^0 แสดงมูลค่าเพิ่มของทุนในอุตสาหกรรม X และ Y การจัดเก็บภาษีจากเงินได้ของปัจจัยทุนในอุตสาหกรรมสินค้า X จะทำให้เส้นมูลค่าเพิ่มของปัจจัยทุนในอุตสาหกรรมสินค้า X เคลื่อนย้ายจาก H^0_x เป็น H^1_x เกิดความแตกต่างกันในรายได้ของปัจจัยทุนในอุตสาหกรรมสินค้า X และ Y เจ้าของทุนในอุตสาหกรรมสินค้า Y ได้รับผลตอบแทน E_1K_1 แต่ในอุตสาหกรรมสินค้า X ได้รับผลตอบแทนหลังภาษี K_1B เท่านั้น ปัจจัยทุนจะเคลื่อนย้ายออกจากอุตสาหกรรมสินค้า X ไปสู่อุตสาหกรรมสินค้า Y การเคลื่อนย้ายปัจจัยทุนระหว่างอุตสาหกรรมทั้งสองจะยุติลงเมื่อผลตอบแทนสุทธิหลังภาษีในอุตสาหกรรมสินค้า X เท่ากับผลตอบแทนในอุตสาหกรรมสินค้า Y ดังนั้น ปัจจัยทุนจำนวน K_1K_2 จะย้ายออกจากอุตสาหกรรมสินค้า X ไปสู่อุตสาหกรรมสินค้า Y ในที่สุดทั้งสองอุตสาหกรรม ปัจจัยทุนต่างก็ได้รับผลตอบแทนเท่ากัน คือ K_2E_2 จะเห็นได้ว่าการจัดเก็บภาษีก่อให้เกิดการสูญเสียทางด้านสวัสดิการ (deadweight losses) จำนวนเท่ากับสามเหลี่ยม E_1E_2C หรือ เท่ากับ $1/2 * tdk$ ในเมื่อ t คือ อัตราภาษีเงินได้ที่จัดเก็บจากปัจจัยทุนในภาคการผลิตนิคมและ dk คือจำนวนทุนที่เคลื่อนย้าย

เมื่อพิจารณาการสูญเสียด้านอันเกิดจากการเก็บภาษีในรูป (b) เมื่อ K_1K_2 ได้เคลื่อนย้ายไป ระบบเศรษฐกิจจะไม่อยู่บนเส้นการจัดสรรปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป กล่าวคือ ในอุตสาหกรรมสินค้า X ราคาเปรียบเทียบของปัจจัยการผลิตจะเปลี่ยนไปจากเส้น $p_1 = r_1/w_0$ เป็นเส้น $p_2 = r_2/w_0$ ราคาเปรียบเทียบของปัจจัยทุนในอุตสาหกรรมสินค้า X จึงแพงขึ้น เพราะราคาปัจจัยทุนในอุตสาหกรรมสินค้า X ได้รวมเอาภาษีเอาไว้ด้วย เส้นราคาเปรียบเทียบในอุตสาหกรรมสินค้า X จะเป็นเส้น P_2 การผลิตที่ต้นทุนต่ำสุดจะอยู่ที่ E'_2 ซึ่งเส้นผลผลิตเท่ากัน q^3_x สัมผัสกับเส้นราคา P_2 ในทางตรงข้าม ราคาเปรียบเทียบที่ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมสินค้า Y เติบโตคือ p_0 ราคาเปรียบเทียบของปัจจัยทุนในอุตสาหกรรมสินค้า Y จะถูกกว่า คือเท่ากับ r_0/w_0 ผู้ผลิตสินค้า Y จะผลิตที่ $MRTS_{L_1} = P_2/P_1 = r_0/w_0 = P_0$ ทั้งๆที่ราคาปัจจัยทุน ณ จุดดุลยภาพเริ่มแรก เท่ากับ r_1 ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมสินค้า Y จะผลิตที่ $MRTS_{L_1} = r_0/w_0 = P_0$ ณ จุด E'_2 ซึ่งเส้นผลผลิตเท่ากัน q^7_y สัมผัสกับเส้น P_0 เพราะฉะนั้น เส้นผลผลิตเท่ากัน q^7_y จะตัดกับเส้นผลผลิตเท่ากัน q^3_x เกิดการสูญเสียด้านประสิทธิภาพอย่างเห็น

ได้ชี้แจง ส่วนการจัดสรรการใช้แรงงานจะไม่เปลี่ยนแปลง อัตราค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมทั้งสองยังคงที่ ดังแสดงในรูป (c) และ (d) การจัดเก็บภาษีดังกล่าว จึงไม่เกิดภาระแก่ผู้ใช้งานแรงงาน แต่เป็นภาระแก่เจ้าของทุนทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นเจ้าของทุนที่อยู่ในภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคล หรือมิใช่ในนิติบุคคลก็ตาม

กรณีที่ 2 ผลต่อราคาสินค้า

ในการพิจารณาผลกระทบของภาษีเงินได้จากทุนในภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคลต่อราคาสินค้า วิเคราะห์ในเชิงกราฟได้ดังรูปที่ 5-3

รูปที่ 5-3 ผลกระทบของภาษีเงินได้จากทุนในภาคการผลิตนิติบุคคล

รูปที่ 5-3(a) อธิบายผลกระทบของภาษีเงินได้จากทุนต่อราคาสินค้า X ให้แกนนอนแทนปริมาณสินค้า X และแกนตั้งแทนระดับราคาสินค้า X โดยที่ S_x แสดงถึงอุปทานของสินค้า X และ D_x แสดงอุปสงค์สินค้า X ซึ่งประกอบด้วย อุปสงค์สินค้า X ที่เกิดจากความต้องการบริโภคสินค้า X ของกลุ่มเจ้าของทุน (D_{xk}) และอุปสงค์สินค้า X ที่เกิดจากความต้องการบริโภคสินค้า X ของกลุ่มเจ้าของแรงงาน (D_{xl})

รูปที่ 5-3(b) อธิบายผลกระทบของภาษีเงินได้จากทุนต่อราคาสินค้า Y ให้แกน

นอนแทนปริมาณสินค้า Y และแกนตั้งแทนระดับราคาสินค้า โดย S_y แสดงถึงอุปทานของสินค้า Y และ D_y แสดงถึงอุปสงค์ของสินค้า Y ซึ่งประกอบด้วยความต้องการสินค้า Y ที่บริโภคโดยเจ้าของทุน (D_{y_0}) และความต้องการสินค้า Y ที่บริโภคโดยเจ้าของแรงงาน (D_{y_1})

ในการวิเคราะห์เราสมมติให้รัฐบาลนำรายได้ที่จัดเก็บได้ไปใช้จ่ายในทางองค์เกี่ยวกับการใช้จ่ายของเจ้าของปัจจัยการผลิต เพราะฉะนั้น การเก็บภาษีของรัฐบาลจะไม่ทำให้อุปสงค์รวมของสินค้า X และ Y เปลี่ยนแปลง แต่จากการที่อุปทานของสินค้า X ลดลงจาก q^4_x เป็น q^3_x ในรูปที่ 5-2(b) เส้นอุปทานสินค้า X ในรูปที่ 5-3(a) จะเคลื่อนซ้ายจาก S_{x_1} เป็น S_{x_2} ราคาสินค้า X จะสูงขึ้นจาก P_{x_0} เป็น P_{x_1} ส่วนอุปทานสินค้า Y การเคลื่อนซ้ายของเส้นผลผลิตเท่ากันจาก q^6_y เป็น q^7_y ในรูปที่ 5-2(b) จะทำให้อุปทานสินค้า Y ในรูปที่ 5-3(b) เคลื่อนซ้ายไปทางขวามือจาก S_{y_1} เป็น S_{y_2} การเพิ่มขึ้นของอุปทานสินค้า Y จะทำให้ราคาสินค้า Y ลดลงจาก P_{y_0} เป็น P_{y_1} จะเห็นได้ว่าการเก็บภาษีเงินได้จากทุนในภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคลทำให้รายได้ที่เป็นตัวเงินที่เจ้าของทุนได้รับลดลง เส้นอุปสงค์สินค้า X ของเจ้าของทุนจะเคลื่อนซ้ายไปทางซ้ายจาก D_{x_0} เป็น D_{x_1} อุปสงค์สินค้า X ของเจ้าของทุนลดลงเนื่องจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก การลดลงของรายได้ ประการที่สอง การสูงขึ้นของราคาสินค้า X ส่วนรายได้ที่เป็นตัวเงินของเจ้าของแรงงานไม่ถูกกระทบ เส้นอุปสงค์สินค้า X ของเจ้าของแรงงานจะคงที่ การบริโภคสินค้า X ของเจ้าของแรงงานลดลงก็เนื่องจากการสูงขึ้นของราคาสินค้าอย่างเฉียว

ส่วนผลกระทบของภาษีเงินได้จากทุนในภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคลต่อราคาสินค้า Y พิจารณาจากรูปที่ 5-3(b) จะเห็นได้ว่า เส้นอุปสงค์สินค้า Y ของเจ้าของแรงงานคงที่ การลดลงของราคาสินค้าทำให้อำนาจซื้อของเจ้าของแรงงานสูงขึ้น ส่วนอุปสงค์สินค้า Y ของเจ้าของทุนจะเคลื่อนซ้ายไปทางซ้ายจาก D_{y_0} เป็น D_{y_1} อันเนื่องมาจากการลดลงของรายได้ที่เป็นตัวเงิน ที่ P_{y_1} อำนาจซื้อของเจ้าของทุนจึงน้อยกว่าก่อนมีการเก็บภาษี ส่วนอำนาจซื้อของเจ้าของแรงงานมากกว่าก่อนมีการเก็บภาษี

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ของ Harberger ในแบบจำลองนี้เราอาจจำแนกผล

กระทบที่เกิดขึ้นในระยะสั้น และระยะยาวก็ได้ กล่าวคือ ในระยะสั้น เมื่อปัจจัยทุนยังไม่เคลื่อนย้าย เจ้าของทุนในภาคการผลิตที่เป็นนิติบุคคลจะเป็นผู้แบกรับภาระภาษีไว้ทั้งหมด ต่อมาเมื่อปัจจัยทุนมีการเคลื่อนย้ายภาระภาษีจะแบกรับโดยเจ้าของทุนทุกคน ทั้งๆ ที่ทุนนั้นไม่ได้ใช้ในการผลิตในภาคการผลิตที่ไม่เป็นนิติบุคคล อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ตามแบบจำลองของ Harberger มีจุดอ่อนตรงที่ สมมติให้ ความยืดหยุ่นของการทดแทนกันของปัจจัยในทั้งสองอุตสาหกรรมคงที่ ถ้าข้อสมมุติเปลี่ยนไป ผลการวิเคราะห์อาจแตกต่างกันไปจากแบบจำลองนี้ก็ได้

6. การวิเคราะห์ภาระภาษีในรูปของผลตก ต้องของภาระภาษี (BURDEN STUDY)

การวิเคราะห์ภาระภาษีที่ผ่านมาเป็นการวิเคราะห์เพื่อหาผลระยะที่เกิเกิดขึ้นจากการเก็บภาษีชนิดใดๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เราวิเคราะห์ผลของภาษีอากรต่อการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล และผลต่อรูปแบบการกระจายรายได้ระหว่างบุคคลหรือการกระจายรายได้ตามชั้นรายได้ของบุคคลในสังคมได้สะดวกยิ่งขึ้น

ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของรายได้อันสืบเนื่องมาจากมาตรการการจัดเก็บภาษีพิจารณาได้ดังนี้

6.1 ผลกระทบของภาษีต่อฐานะของบุคคล

การจัดเก็บภาษีอากรจะเกิดผลกระทบต่อรายได้ของบุคคลหรือครัวเรือน จำนวนออกได้ 2 ด้าน คือ ประการแรก ผลกระทบทางด้านแหล่งที่มาของรายได้ (The source side of income) ประการที่สอง ผลกระทบทางด้านการใช้รายได้ (The uses side of income) ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นของบทนี้ว่า ในระบบเศรษฐกิจหนึ่งๆ มีภาษีอากรมากมายหลายชนิดที่รัฐบาลอาจจัดเก็บ ซึ่งผลของภาระภาษีจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรายได้ที่แท้จริง ภาษีฐานรายได้และฐานทรัพย์สินจะทำให้รายได้ที่เป็นตัวเงิน (money

income) ที่บุคคลหรือครัวเรือนได้รับจากการขายปัจจัยการผลิตเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ทำให้รายได้หลังภาษี (disposable income) ลดลง ซึ่งเราเรียกผลกระทบด้านนี้ว่า ผลกระทบทางด้านแหล่งที่มาของรายได้

ส่วนในด้านการใช้จ่ายได้นั้น บุคคลหรือครัวเรือนจะนำรายได้ที่ได้รับไปซื้อสินค้าและบริการต่างๆ การจัดเก็บภาษีบนฐานการบริโภคจะทำให้ราคาสินค้าในตลาดเปลี่ยนแปลง การสูงขึ้นของราคาสินค้าทำให้อำนาจซื้อของบุคคลหรือครัวเรือนลดลง รายได้ที่แท้จริงจึงลดลงด้วย เราเรียกผลกระทบทางด้านนี้ว่า ผลกระทบทางด้านการใช้จ่าย

เมื่อเรานำเอาผลกระทบทั้งสองด้านมาพิจารณาร่วมกัน เราจะทราบการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่แท้จริงของบุคคลหรือครัวเรือนอันเนื่องมาจากภาษี โดยการเปรียบเทียบรายได้ที่แท้จริงก่อนภาษีและหลังภาษีว่าเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด หรือเราอาจพิจารณาผลกระทบของภาษีในระดับสังคมโดยการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่แท้จริงก่อนภาษีและหลังภาษีของกลุ่มบุคคลต่างๆ ตามขั้นรายได้ โดยวิธีนี้ เราก็จะทราบผลของภาษีต่อการกระจายความเป็นธรรม ซึ่งในการวิเคราะห์ Musgrave และ Musgrave ได้สร้างแบบจำลองในรูปของรายได้ที่แท้จริงหลังภาษีของครัวเรือน (disposable real income) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{DRY} &= \frac{E - T_v}{P + T_s} \\ &= \text{DY/GP} \end{aligned}$$

ในที่นี้	E	=	รายได้จากการขายปัจจัยการผลิตของครัวเรือน
	T_v	=	ภาษีที่เก็บจากรายได้
	P	=	ราคาสินค้า ณ ต้นทุนการผลิต
	T_s	=	ภาษีการขาย
	DY	=	รายได้ที่เป็นตัวเงินหลังภาษี
	GP	=	ราคาตลาดของสินค้า หรือราคาสินค้าที่รวมภาษี

จากแบบจำลอง การเปลี่ยนแปลงรายได้ที่แท้จริงหลังภาษีขึ้นอยู่กับภาษีที่เก็บบนฐานรายได้ ซึ่งเป็นภาษีทางตรง และภาษีที่เก็บบนฐานการใช้จ่าย ซึ่งเป็นภาษีทางอ้อม เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การเปลี่ยนแปลงภาษีที่เก็บจากรายได้อื่นเกิดจากการขยายปัจจัยการผลิตจะทำให้ T_y เปลี่ยนแปลง ขณะที่การเปลี่ยนแปลงภาษีที่เก็บบนฐานการใช้จ่ายจะทำให้ T_z เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การสูงขึ้นของภาษีเงินได้ทำให้รายได้ที่แท้จริงลดลง เนื่องจากว่า T_y สูงขึ้นทำให้รายได้สุทธิหลังภาษียลดลง ส่วนการสูงขึ้นของภาษีการขยายทำให้รายได้ที่แท้จริงหลังภาษียลดลงก็เนื่องจากว่า T_z สูงขึ้นทำให้ราคาลดลงของสินค้าสูงขึ้น

จากแบบจำลองนี้เราสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของภาษีต่อการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลโดยการเปรียบเทียบรายได้ที่แท้จริงก่อนภาษี (E/P) กับรายได้ที่แท้จริงหลังภาษี (DY/GP) ถ้ารายได้ที่แท้จริงหลังภาษีเพิ่มขึ้น แสดงว่าฐานะของบุคคลหลังภาษียดีขึ้น แต่ถ้ารายได้ที่แท้จริงหลังภาษียลดลงแสดงว่าฐานะของบุคคลหลังภาษียเลวลง

6.2 การวัดผลกระทบของภาษีอากรต่อการกระจายรายได้

มาตรการภาษีอากรจะเกิดผลกระทบต่อบุคคลกลุ่มต่างๆแตกต่างกัน ในการวัดผลของภาวะภาษีในระดับกลุ่มบุคคลหรือสังคม เพื่อเปรียบเทียบภาวะภาษีของกลุ่มบุคคลต่างๆ ตามขั้นรายได้ในระบบเศรษฐกิจ แนวทางในการศึกษาคำเนิการในทำนองเดียวกันกับการศึกษาภาวะภาษีต่อฐานะของบุคคลในหัวข้อที่ผ่านมา เพียงแต่ในกรณีนี้ ได้จัดกลุ่มบุคคลตามฐานะทางเศรษฐกิจแล้วเรามุ่งความสนใจไปที่การเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่แท้จริงของกลุ่มบุคคลตามขั้นรายได้ขึ้นเนื่องมาจากมาตรการภาษีว่าได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

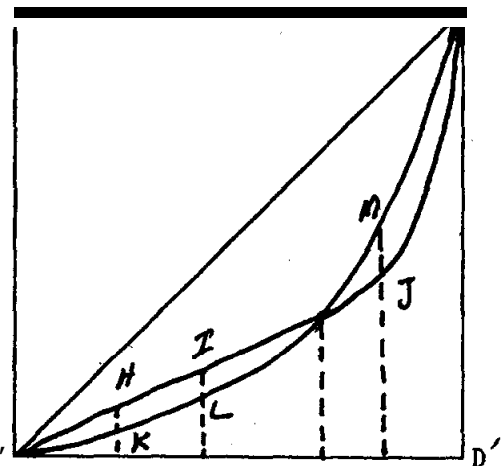
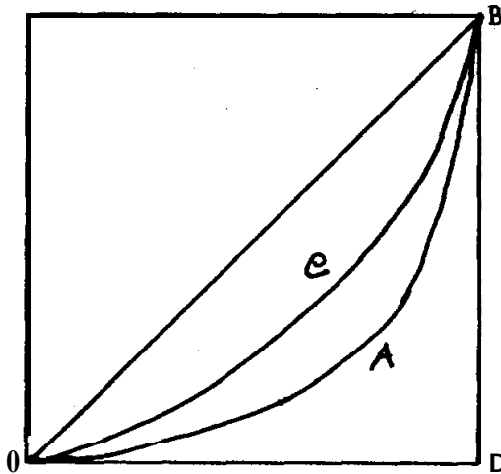
อย่างไรก็ตาม การพิจารณาผลของภาวะภาษีต่อการกระจายรายได้นั้น ไม่เพียงแต่เราจะทำการศึกษากการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่แท้จริงเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วเรายังจะศึกษาสภาพการกระจายรายได้ควบคู่กันไปด้วย โดยการวัดค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (GINI Coefficient) เป็นดัชนีวัดความไม่เสมอภาคในการกระจาย ในการพิจารณาว่าระบบภาษียมีผลต่อการกระจายความเป็นธรรมอย่างไร ก็โดยการเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ก่อนและหลังภาษีย หรือค่าสัมประสิทธิ์จีนิก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงมาตรการภาษียแล้วแต่

กรณี ถ้าหากค่าสัมประสิทธิ์เงินเพิ่มขึ้น แสดงว่า ระบบภาษีทำให้การกระจายรายได้มีความไม่เสมอภาคยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าค่าสัมประสิทธิ์เงินลดลง แสดงว่า ระบบภาษีอาจทำให้การกระจายรายได้มีความเสมอภาคหรือมีความเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นได้ดังรูปที่ 5-4(ก)

จากรูปที่ 5-4(ก) ให้แกนนอนแทนเปอร์เซ็นต์ระดมของครัวเรือน แกนตั้งแทนเปอร์เซ็นต์ระดมของรายได้ เส้น OB เป็นเส้นการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน ให้เส้น OAB และเส้น OCB เป็นเส้น Lorenz ก่อนและหลังภาษี ตามลำดับ ในที่นี้แสดงว่า ระบบภาษีทำให้การกระจายรายได้มีความเสมอภาคยิ่งขึ้น เพราะเส้น Lorenz หลังภาษีอยู่ใกล้เส้นความเท่าเทียมกันมากกว่าเส้น Lorenz ก่อนภาษี นั่นก็คือ ภาระภาษีกระทบกลุ่มบุคคลผู้มีรายได้สูงมากกว่ากลุ่มบุคคลผู้มีรายได้น้อย ลักษณะโครงสร้างอัตราภาษีเป็นแบบก้าวหน้า (progressive tax rate) ในทางตรงกันข้าม ถ้าเส้น Lorenz หลังภาษีออกห่างจากเส้นความเท่าเทียมกันมากขึ้น หรืออยู่ใต้เส้น Lorenz ก่อนภาษี สภาพการกระจายรายได้หลังภาษีมีความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น ในกรณีนี้ ค่าสัมประสิทธิ์เงินหลังภาษีจะมีค่ามากกว่าค่าสัมประสิทธิ์เงินก่อนภาษี แสดงว่า ภาระภาษีกระทบกลุ่มบุคคลผู้มีรายได้ค่ามากกว่าผู้มีรายได้สูง ลักษณะโครงสร้างอัตราภาษีเป็นแบบถดถอย (regressive tax rate)

ฯสะสมของรายได้

ฯสะสมของรายได้

ฯสะสมของครัวเรือน

ฯสะสมของครัวเรือน

รูป(ก)

รูป(ข)

รูปที่ 5-4 การวัดผลของภาษีต่อการกระจายรายได้

การเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้และค่าสัมประสิทธิ์จีก่อนและหลังภาษีนี มีได้ขึ้นอยู่กับอัตราก้าวหน้าของภาษีใดภาษีหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ภาษีอากรทั้งระบบทั้งภาษีทางตรงและภาษีทางอ้อม โดยทั่วไปผลของการจัดเก็บภาษีทางตรง เช่นภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้าจะไปลดความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้อลง ส่วนผลของการจัดเก็บภาษีทางอ้อมซึ่งผู้มีหน้าที่เสียภาษีสามารถผลักภาระไปยังผู้บริโภคได้ทำให้ผู้มีรายได้น้อยเป็นผู้รับภาระที่แท้จริง (Economic Incidence) สัดส่วนภาระภาษีทางอ้อมต่อรายได้ของผู้มีรายได้น้อยจึงสูงกว่าผู้มีรายได้สูง ภาษีทางอ้อมจึงทำให้การกระจายรายได้ไม่เสมอภาคยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการพิจารณาโครงสร้างภาษีเพื่อให้รัฐบาลใช้นโยบายภาษีบรรลุดูวัตถุประสงค์ในการกระจายความเป็นธรรม รัฐบาลไม่ควรอาศัยรายได้จากภาษีทางอ้อมซึ่งมีลักษณะถดถอยมากที่สุดเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบภาษี เพราะลักษณะถดถอยของภาษีทางอ้อมจะไปหักล้างลักษณะก้าวหน้าของภาษีทางตรงเป็นผลให้การกระจายรายได้เลวลงได้

อย่างไรก็ตาม การวัดการเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้ด้วยสัมประสิทธิ์จีไน ซึ่งเป็นดัชนีรวมยอด (summary index) ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่ กล่าวคือการที่ค่าสัมประสิทธิ์จีไนมีค่าเท่ากันมิใช่ว่าลักษณะการกระจายรายได้จะเหมือนกัน . เพราะมันมิได้ระบุลักษณะการกระจายรายได้ก่อนและหลังภาษีภายในกลุ่มย่อยลงไปอีก สัมประสิทธิ์จีไนจึงเป็นดัชนีที่แฝงเร้นความสัมพันธ์ระหว่างเส้นลอเรนซ์กับค่าสัมประสิทธิ์จีไนใช่ความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง แม้ว่าเส้นลอเรนซ์เส้นหนึ่งจะให้ค่าสัมประสิทธิ์จีไนเพียงค่าเดียว แต่ค่าสัมประสิทธิ์จีไนหนึ่งค่าสามารถเขียนเป็นเส้นลอเรนซ์ได้หลายเส้น ดังรูปที่ 5-4 (ข) เส้นลอเรนซ์ O'KLMB' และเส้น O'HIJB' จะให้ค่าสัมประสิทธิ์จีไนเท่ากัน แต่เมื่อเราพิจารณาลักษณะการกระจายรายได้แล้ว จะเห็นได้ว่า สภาพการกระจายรายได้ที่แสดงโดยเส้นลอเรนซ์ O'HIJB' การกระจายรายได้ในสังคมมีความเท่าเทียมกันมากกว่า สภาพการกระจายรายได้ที่แสดงโดยเส้น O'KLMB' ฉะนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้ด้วยสัมประสิทธิ์จีไนจึงต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง

ความสำเร็จ จะเกิดได้ ก็โดยตน

รู้ตั้งต้น รู้พยายาม ติดตามงาน

บุญธรรม ราชรักษ์

ເບິ່ງຄວາມໝາຍ 5

1. **R.A. Husgrave and P.B. Husgrave**, Public Finance in Theory and Practice. (5th ed.) New York : **McGraw - Hill**,1989 chapter 12 pp. 211 - 216.
  2. Harvey S. Rosen. Public Finance. **Homewood**, Illinois: Richard D. Irwin, Inc; 1985 chapter 11 pp. 238 - 241.
  3. Charles **M. Allan**. Theory of Taxation, Haruondsworth: Penguin **Book**, 1971 pp. 56.
  4. Walter Nicholson. Microeconomic Theory : Basic Principles and Extensions(4th ed.) Chicago : **Dryden Press**, 1989 pp. 439-442
  5. John **Cullis** and **Phillip Jones**. Public Finance and Public Choice, London: **McGraw - Hill**,1992 chapter 7 pp. 203 - 209.
  6. R.A. Husgrave and P.B. Husgrave , op.cit , pp. 240 - 243.
-